

OHRABRITI SE ZA PROMIŠLJANJA

Pitanje usvajanja djece od strane istospolnih parova

Mario Evetović, III. FTS-a

Uvod

Osvješčivanjem sve veće zauzetosti LGBT+ aktivizma oko osiguravanja prava na usvajanje djece homoseksualnim parovima i neupitno loših okolnosti za život uvijek prevelikog broja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, postaje nam razumljivim sve češće nametanje pitanja o donošenju novih i adekvatnijih odluka. Tematika koju ćemo u našem članku obraditi je danas vrlo složena i neprimjereno bi bilo smatrati kako ju je moguće jednoznačno dovesti k rješenju u jednom ovakvom radu, stoga to niti neće biti naš naum. LGBT+ ideologija je višeznačna stvarnost te se i zahtjevi pojedinih glasova kreću na spektru od posve prihvatljivih i nadasve nužnih (prestanak netolerancije i nasilja na osnovi seksualne orijentacije ili

identiteta), do vrlo diskutabilnih, odnosno alarmantno nepoželjnih (arbitrarno mijenjanje normativnih struktura društva). Iz tog razloga, u daljnjem izlaganju ćemo se zadržati tek na okvirnom ukazivanju pojedine grane problematike uz marljivo naglašavanje potrebe za aktivnim i iskrenim, dijaloško nastrojenim, kritičkim promišljanjima – pa tako i djelovanjima. Također se, poradi otvorenijeg pristupa, u radu nećemo osvrtni na isticanja grješnosti pojedinih sklonosti. Iako posjedujemo svoje prednosti, držimo da takvi iskazi nisu korisni kao prvi korak uspostave susreta.

Nakon davanja kraćeg opisa i kontekstualizacije prijedloga koje analiziramo, iznijet ćemo relevantna znanstvena mišljenja s područja psihologije. Potom ćemo natuknuti aspekte nekih kršćanskih vrednota koje su ovdje u igri, a koje

danas općenito možemo smatrati ugroženima te pokušati iznijeti što bolje razloge kao poticaj za iznalaženje odgovora na taj problem. Posebno ćemo staviti naglasak na važnost promišljanja o potencijalnom kršćanskom odgoju u novim oblicima obitelji o kojima je riječ, nadajući se da možemo potaknuti ljude na otvoreno, ali promišljeno dijalogiziranje.

1. Usvajanje u homoroditeljskim obiteljima je korak ka rješenju situacije s nezbrinutom djecom?

U Republici Hrvatskoj, prema stanju kakvo je zabilježeno 31. 12. 2020., postoji 826 korisnika usluga državnih domova socijalne skrbi za djecu i mlađe punoljetne osobe bez roditelja ili bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Tijekom spomenute 2020. godine, u iste domove pristiglo je ukupno 1285 novih zahtjeva za primanje usluga, od kojih je realizirano tek 445. Razlog tim nesrazmjernim brojevima treba tražiti dijelom u problematično-inertnom birokratskom postupku, ali još više u činjenici da su

kapaciteti domova popunjeni. U ne-državnim domovima, broj korisnika je 204, uz 26 realiziranih od 102 zaprimljena.¹ Postupak deinstitutionalizacije i transformacije pružanja takvih socijalnih usluga, prema planu ministarstva, podrazumijeva povećano zalaganje stabilnih obitelji za privremeno udomljavanje ili trajno posvajanje djece, spremnih da pruže sigurnost, toplinu i zdravi odgoj, što je u svakom smislu na korist djeteta. Usprkos tomu, broj usvajanja ili udomljavanja nezbrinute djece, nažalost je premalen da bi se moglo u realističnim horizontima govoriti o prestanku ili ublažavanju ovdje natuknutog, nesretnog stanja.

Paralelno s time, u sklopu promišljanja o ispostavi zakonskih odrednica koje teže biti sve sukladnije s općim ljudskim pravima i kulturološkim datostima društva, u svim se zemljama zapada javilo pitanje (a u mnogima je vrlo brzo na njega donesen i odgovor) o priznavanju prava istospolnih zajednica I Usp. REPUBLIKA HRVATSKA, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, *Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2020. godini*, Zagreb, 2021., 24 – 47.

na usvajanje/udomljavanje djece. Organizacije koje se bore za prava LGBT+ populacije drže kako je odbijanje zahtjeva za usvajanje djece, samo na osnovu homoseksualne orijentacije roditelja, ozbiljno i okrutno kršenje osnovnih ljudskih prava. Situaciju s brojem djece bez roditelja ili bez odgovarajuće roditeljske skrbi – koji nigdje u svijetu ne predstavlja ohrabrujuću statistiku – te organizacije navode kao argument za urgentnost potrebe pokretanja postupaka vezanih uz legalizaciju prava za koja se zalažu. U mnogim „tradicionalnijim“ društvima, pojedini moralni normativi opiru se prijedlozima (ili zahtjevima) te neupitno „podižu razne obrve“. Je li omogućavanje posvajanja/udomljavanja u homoparentalnim obiteljima zaista odgovor koji može riješiti oba delikatna i kontroverzna pitanja? Ako nije, koja bi bila najznačajnija ograničenja pri takvim društvenim odlukama i postoji li mogućnost da se ona na neki način nadiđu? Ako pak jeste, u kojoj mjeri jeste te na kakve bi se opasnosti morala obratiti pozornost pri sprovođenju konkretnih planova, odlu-

ka i djelovanja?

U prvom koraku promišljanja, svakako je najkorisnije proučiti što nam relevantna istraživanja s područja psihologije govore o potencijalnim posljedicama odgoja djece koja žive ili odrastaju u kućanstvima gdje su roditelji homoseksualne orijentacije. Naime, čini se kako se briga za dobrobit djece ponajviše ističe kao ključna točka raspravljanja na ovu temu.

2. Utjecaji na psihičko zdravlje i socijalne sposobnosti

Kada se zastupnici mišljenja da je homoparentalnost u obitelji štetna za djecu i njihov razvitak, žele referirati na konkretna znanstvena, psihološka otkrića, najvećim se dijelom oslanjaju na Regnerusovo istraživanje iz 2012. godine, kod nas popularno nazvano *Teksaška studija*.² U svome je radu, američki sociolog pokazao kako djeca čiji su se roditelji, u vrijeme njihova djetinjstva, upuštali u makar jednu istospol-

² Usp. Mark REGNERUS, *How different are the adult children of parents who have same-sex relationships? Findings from the New Family Structures Study*, u: *Social Science Research*, 41 (2012) 4, 752 – 770

nu vezu, u kasnijem dobu pokazuju statistički značajnu dozu povećane vjerovatnoće da im emocionalni i društveni ishodi, kao i međuljudski odnosi, budu umanjene plodnosti u odnosu na djecu iz referentnih obitelji heteroseksualnih roditelja. Ipak, navedeno se istraživanje ne može promatrati bez da uzmemo u obzir ozbiljne prigovore koje mu pronalazi opća znanstvena zajednica. Naime, u želji da ostvari što veći broj ispitanika, Regnerus je proširio uvjete operacionalizacije te uzorak sadržavao, kako smo već naveli, djecu čiji su roditelji u bilo kojem trenutku njihova odrastanja imali istospolnu vezu, dok se kontrolni uzorak sastojao od mahom stabilnih obitelji. Ispitivač nije skretao pozornost na važne okolnosti poput dobi djeteta, trajanja takvih veza, omjer u kojem je takva veza poremetila obiteljsku situaciju, kao ni je li dijete uopće ikad odrastalo i bilo odgajano u homoparentalnoj obitelji. Na taj je način efektivno uklonjena mogućnost diferencijacije između rezultata dobivenih uslijed odgoja djece u istospolnoj roditeljskoj zajednici i rezultata do-

bivenih uslijed, već poznatih, nepovoljnih obiteljskih okolnosti kao što su: razvod, afere, sukobi itd. Iz tih se razloga Teksaška studija ne može držati referentnom po pitanju štetnosti takvoga odgoja kada se radi o usvajanju djece od inače stabilne zajednice homoseksualaca, pogotovo ako se usvajanje izvrši neposredno po rođenju djeteta ili u vrlo ranoj fazi djetinjstva.

Studije koje navedene parametre uvode ozbiljnije u operacije proučavanja te uspoređuju slične obitelji, tako da se homoparentalnost može sagledati kao izolirani čimbenik rezultata, nažalost imaju slabost manjeg (iako kvalitetnijeg) uzorka. To je dakako poznata problematika između kvalitativnih i kvantitativnih istraživanja i omjera statističke značajnosti njihovih rezultata. Ipak, takve studije, uz znatno manje krucijalne metodološke kritike, složno ukazuju na nepostojanje mjerljivih razlika u ishodima odgoja između djece odrasle u obitelji s istospolnim roditeljima i djece odrasle u obiteljima s roditeljima različitog spola. Svi se neželjeni ishodi mogu puno direk-

tnije dovesti u korelaciju s lošim obiteljskim odnosima, socio-ekonomskim stanjem ili sličnim, svima nam poznatim otežavajućim okolnostima. Stoga, nije opravdano us-tezati se u stavu da je, barem prema trenutnim istraživanjima, znanstveni konsenzus kako homoparentalni odgoj nema nikakve direktne, objektivno štetne posljedice za razvoj djeteta.³

Uz to rečeno, pokušamo li nadići plitkost argumenata klasične fundamentalističke homofobije i proniknuti u srž mogućih objekcija, nalazimo niz istaknutih briga drukčijeg karaktera.⁴ Može li djetetu odrastanje u homoparentalnoj obitelji pružiti zadovoljavajuće proživljeni metafizički odgoj? Je li dijete u stanju od takvih roditelja primiti iskusidbene istine o svetos-

3 Usp. Tanja VUČKOVIĆ JUROŠ, Usporedba djece iz obitelji istospolnih i raskonspolnih roditelja: osvrt na kvantitativne studije provedene na slučajnim reprezentativnim uzorcima, u: *Revija za sociologiju*, 4 (2017) 1, 65 – 96.

4 Za znanstveno korisne objekcije (premda valja naputiti kako one ipak ne dovode u pitanje današnji konsenzus) nekim studijama usp. Xavier LACROIX, *Konfuzija rodova. Homoseksualnost, brak, posvajanje*, Zagreb, 2014., 77 – 94.

ti života, ljubavi i obitelji? Naime, zahtjevi lezbijskih i gej parova za legaliziranje usvajanja i udomljavanja djece, ne mogu se sagledati bez referiranja na okvire koje im zadaje cjelokupno djelovanje i razumijevanje aktivista LGBT+ ideologije. Stoga ćemo nadalje ukratko iznijeti i približiti čitateljima neke pojedinosti u vezi sa zalaganjem tih skupina na području definiranja pojma i stvarnosti obitelji te njih usporediti s našim pogledima na zdrav metafizički odgoj.

3. Ljubav otvorena životu

Bez obzira na to što tvrde empirijske znanosti, nemoguće je znati što je točno život. Barem ne na onaj osobni način koji od subjekta koji prima znanje, zahtjeva aktivni čin prijanjanja uz sadržaje spoznaje. Nije moguće bit života shvatiti u perspektivama istine koja sama svojim impostiranjem nužno kani cjelovito obuhvatiti i razinu pitanja i odgovora pa i same upitnosti stanja stvari. To ne znači da empirijske znanosti ne mogu ništa pozitivno reći o životu. One ga mogu i

smiju proučavati u svim njegovim fizikalnim uvjetovanostima, ali u pogledu ljudske potrebe za cjelovitošću pristupa, datost života, ne da se sažeti u racionalističko znanje. Jedna od zadovoljavajućih mogućnosti sveobuhvatnijeg govora o biti života, otkriva se u horizontima teološkog govora o svetosti dara života.

Premda nam je biološki potpuno razvidan proces začeća, do te mjere da poznamo mogućnosti umjetne manipulacije njime, sam misterij stvaranja novog pojedinog života uvijek nekim dijelom ostaje izvan domašaja čovjekove spoznaje. Valjda zato što, između ostalog, nijednu misao, nakanu, niti bilo kakav drugi ljudski čin, nismo u stanju izvršiti izolirano od pretpostavke da jesmo prihvaćeni i obuhvaćeni životom. Istine života te stoga i životvorne istine, ostaju vječno neiscrpna vrela doživljene spoznaje razno-slojevitog entiteta, koji je čovjekov svijet. Sve, dakle, društvene, svjetonazorske, intimne, osobne, univerzalne kategorije čovjekove opstojnosti ovise o temeljnom stavu da je život, na način na

koji ga ne možemo posve dokučiti, cijenjen, vrijedan zaštite i posebne pozornosti. To hoće reći, život je svet i otajstvo stvaranja novog života je sveto te i odnos čovjeka spram spomenutog slojevitog iskustva ima oslikavati otvorenost ka svetosti nastanka i nastavka života.⁵

U posebnom pogledu i na eminentan način, vrhunac ljubavnog odnosa dviju osoba, ostvaruje se u seksualnom činu. Komplementarnost spolova ili opća ljudska upućenost prema drugome i prema potpunjenju svoje osobnosti ukazuje na konstitutivnu odnosnost čovjeka. Odnosnost – međuovisnost – koja se finalizira u osjećaju ljubavi, pri kojemu izvorni dio svoje autentične i samostalne osobnosti pristajemo utemeljiti uz život druge osobe, zarad upravo života te osobe. Činjenica da se upravo u seksualnom činu sjedinjenja, ostvarenja intimne i osobne ljubavi, također otvaramo potenciji nastavka života, nikako nije i ne smije se držati samora-

⁵ Za produblјivanje ovih promišljanja, poglavito zato jer nisu predmet naše analize, a ne trebaju niti ostati tek „slovo na papiru“, rado upućujemo na Blaise PASCAL, *Misli*, Zagreb, 1969, 49 – 55.

zumljivom.⁶ Postoji u činu ljubavi – bilo seksualnom, bilo emotivnom – intrinzična moć plodnosti. „Zato treba s velikim poštivanjem cijeniti čine koji su vlastiti bračnom životu i koji su usklađeni s pravim ljudskim dostojanstvom.“⁷ Slijedeći primjere sretnih parova, prijatelja, obitelji, nije teško uočiti začuđujuću tendenciju ljubavi prema otvaranju za uvijek novo dijeljenje. Nerijetko se djeci u osnovnim školama govori kako je ljubav jedina stvar koja se množi kada se dijeli. To ne znači ništa drugo doli da je u samoj biti ljubavi izbijanje izvan okvira zatvorenosti. Ljubav se u statičkom zadržavanju uništava, a pri dinamičkom širenju na nove iskustvene adresate (na druge osobe) iznutra ostvaruje i čini istinskom realnošću. Prateći smisao dosad rečenog, nalazimo se pred odlučujućom zagonetkom: uviđa se kako je otvorenost ljubavi radikalna do te mjere da kao

6 Usp. Xavier LACROIX, *Konfuzija rodova. Homoseksualnost, brak, usvajanje*, str. 78.

7 DRUGI VATIKANSKI KOCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), br. 51, u: *Dokumenti*, Zagreb, 1980. (dalje: GS).

plod svoje neoborive težnje za nadilaženjem ograničenja svojih prvotnih nositelja ima moć iznjedriti, u doslovnom smislu utjeloviti, potpuno nov život,⁸ dok mi ljudi nismo u mogućnosti zadržati artikuliranu misao o tome što je točno život. Svaka ljubav uvijek teži nekom plodu, no s obzirom na činjenicu da određeni model ljudske ljubavi ima potencijal roditi nedohvatljivim te za čovjeka doista neobuhvatljivim plodom, postavlja se pitanje o pravu – koje imamo ili nemamo – na arbitrarno izjednačavanje različito motiviranih oblika ljubavi. Imamo li slobodu upustiti se u definiranja koja riskiraju banaliziranje pojava koje nismo u stanju razumjeti i koja nas u krajnosti i nadilaze? Ako je ljubav kadra rezultirati (i to ne tek kolateralno, već središnjom funkcijom reproduktivnog akta) novim pojedinačnim utjelovljenjem apsolutnog i svetog života, je li opravdano izjednačavati je s instancama ljubavi gdje takve potencijalnosti ne nalazimo?

8 Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheze o ljudskoj ljubavi. Cjelovita teologija tijela*, svezak II, Split, 2013., 274 – 277.

Brige su to koje dakako obuhvaćaju problematiku puno širu od one kojom se bavimo u našem članku, no s pravom smatramo da ih je važno bilo dotaći kako bismo jasnije označili koje točno naglaske metafizičkog odgoja kani-
mo problematizirati. Može li se iz obiteljskog iskustva i primjera homoseksualne ljubavi roditelja doživjeti i internalizirati velikodostojnost ljubavi kao moći potpune otvorenosti spram svetosti života?

4. Izostanak metafizičkog odgoja

Posve je nužno razjasniti da se primjedbe koje smo gore naveli, nikako ne odnose samo na homoparentalne obitelji. Istina je kako bolno veliki dio uobičajenih obitelji također ne pruža ili nema mogućnost pružiti iskustvo ljubavi otvorene za svetost života. Kakvi god bili čimbenici važni u realizaciji zdravog metafizičkog odgoja spram bračne zajednice, čini se očiglednim kako različiti spolovi supružnika nije odlučujući, odnosno omogućujući aspekt. Kada bi to bio slučaj, ne bi se događalo da bilo

koje dijete, odraslo u heteroseksualnoj obitelji, razvije zatvorene poglede na ljubav. Brojke koje smo na početku rada iznijeli, izvrsnim su svjedokom toga da se uveliko prakticira ulaženje u „plodne“ ljubavne odnose bez dovoljno razrađene svijesti o reperkusijama takvih čina. Poražavajuće veliki broj brakova se prekida, što je dijelom uzrokovano nedostatkom senzibiliteta za dubinske vrijednosti braka kao zajednice sklopljene i otvorene za beskonačno. Vjenčani zavjeti su relativizirani te se i nužno ontološko utemeljenje bračnoga života gubi u moru hirovitih potreba, danas vrlo prisutnog, mentaliteta nestalnosti. U biti želimo reći kako homoseksualnost nije uzrokom modernog izostanka metafizike ljubavi iz života ljudi, već da je činjenica što o njoj toliko raspravljamo, posljedica širih procesa relativizacije. Procesu su to koji se ne mogu jednoznačno opisati kroz raznoliko nijansirane faktore različitih društvenih okruženja te to ne bi trebalo ni biti ciljem djelovanja. Za svaku pojedinu teritoriju (prostornu, ali i epohalnu) valja izvršiti pomnu i trajno korigiranu

analizu situacije. Radi se o pitanjima konkretne razine razvoja osjećaja za sveto u konkretnim društvenim kontekstima.⁹ Naravno da bi nam trud uvijek trebao biti usmjeren ka pozitivnim ostvarenjima, bez obzira na okolnosti od kojih polazimo, no njihovo razumijevanje može nam biti od velike pomoći pri pokušajima kritičke analize prošlih odigravanja i predstojećih poduzimanja. To iznosimo kao pozadinu govora o LGBT+ ideologiji.

Nemamo namjeru ovdje ulaziti u naročito duboko predstavljanje cjelokupnog fenomena LGBT+ aktivizma i kompleksnosti njihova djelovanja, zato jer to jeste danas u mnogome heterogena mješavina raznolikih nastojanja na mnogim poljima. Umjesto toga, iznijet ćemo tek nekoliko misli o tendencijama koje smatramo ključnim za razmjivanje naše polemike. U pitanju su poglavito

⁹ Usp. CONGREGATION FOR THE CLERGY, *General directory for the catechesis* (15. VIII. 1997), br. 279., dohvaćeno na: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccclergy/documents/rc_con_ccatheduc_doc_17041998_directory-for-catechesis_en.html, (20. III. 2022.)

stavovi i smjerenja u pravcu rastakanja ili nanovo-određivanja društvenih i zakonskih normativa. Veliki dio njihova zauzimanja dade se svesti na ideje mijenjanja formacije društvenih okolnosti u pravcu sustava koji će biti bezbedniji i otvoreniji homoseksualcima, transrodnim osobama, „queer“ osobama itd. U našem kontekstu radi se o redefiniranju obitelji. Dobro je poznato kako se želi pojam obitelji impostirati po modelu koji se ne temelji na muškom i ženskom spolu dvaju supružnika, odnosno roditelja. Vizije o kojima govorimo idu za ostvarenjem razumijevanja obitelji kao izabrane individualne konstrukcije, sastojane od ljudi koji u životu pojedinca (recipročno) obnašaju funkcije emotivne, socijalne i ekonomske potpore, uživaju pristo zajedništvo i odnos povjerenja. Često se ne ide putem promoviranja homoseksualnosti kao normale, već relativiziranjem postojanja normale po sebi. Tako neki autori, poput Morgana Polikoffa ili Michaela Warnera, tvrde kako poželjni ishod zalaganja nije uvođenje LGBT+ brakova u predvidljivost

normi jer se tako briše bogata povijest kreativnih formulacija raznorodnih ideja obitelji.¹⁰ Cilj bi bio ukinuti heteronormativnost zarad isticanja osobne slobode čovjeka u biranju članova najuže obitelji. Činjenicom da je obitelj društveno konstruirana stvarnost oni opravdavaju svoje nerijetko zanemarivanje ili nepriznavanje njenog biološkog aspekta. Ako društvo odlučuje o tome što jeste, a što nije obitelj, ono bi se trebalo mijenjati na način da se zaustavi diskriminacija manjinskih skupina kojima se ne uvažava pravo osnivanja obitelji na svoj način.

4.1. Upravljanje nastojanja spram potreba „centra“

Današnja situacija društva na našim prostorima nam nalaže da prepoznamo i pozdravimo originalnu dobrohotnost ukazanih prijedloga. Razvitak sve većih mogućnosti osobnog ostvarenja svih ljudi, bez obzira na okolnosti koje ih određuju, posebice skupina koje su kroz

10 Usp. Kathleen E. HULL – Timothy A. ORTYL, *Conventional and Cutting-Edge: Definitions of Family in LGBT Communities*, u: *Sexuality Research and Social Policy*, 16 (2019), 31 – 43.

povijest bivale izložene naročitoj egzistencijalnoj nesigurnosti, jest zadatak u čije rješavanje svi trebamo željeti uložiti trud. „Čovječanstvo (...) mora uspostaviti takav politički, socijalni i ekonomski poredak da sve bolje služi čovjeku i pomogne pojedincima i grupama da afirmiraju i razvijaju sebi svojstveno dostojanstvo.“¹¹ Ipak, i spram opravdano strastvenog aktivizma nužno je upotrijebiti kritički razum.

Kod svih nastojanja u društvenom djelovanju, pogotovo kod onih koja kane iznjedrili promjenom, valja biti oprezan u pogledu posebnog rizika, korisno opisanoga analogijom klatna. Ono ako se povuče previše na jednu stranu, u odnosu na centar, nužno i veoma hitro imat će svoju reakciju u kontrapoziciji na drugoj strani. U tom je smislu od velike važnosti dobro poznavati centar, biti blizak glavnom toku mišljenja te u skladu s njime promovirati ideje za ostvarivanje boljitka. Ukoliko u Republici Hrvatskoj, stupanj opće društvene prihvaćenosti homoseksualnih brakova nije na razini

11 GS br. 9

koja može u priželjkivanoj mjeri osigurati uspješnost navedenih socioloških zahvata, ozakonjenje prava na usvajanje djece prouzročit će jedino još većim nepodopštinama i stigmatizacijom siročadi. Proces promjena u zajednici koja te promjene potrebuje, ima se odvijati organski, ne „od gore“ nametanjem, pod pretpostavkom da nam je namjera provesti što bezbolnije korake. Pokušaji umjetne regulacije, najvjerojatnije će izroditi neželjenom reakcijom i bespotrebnom izloženosti nezaštićenih pojedinaca. Prenaglašavanje jedne krajnosti uvijek u sebi implicitno sadrži i preneglašavanje suprotnog mišljenja, na što u kontekstu našeg rada vrijedi pokazati i skupinama koje se zalažu za LGBT+ prava i onima koje im se protive. U svačijem je interesu djelovati umjereno, usklađeno s općim okolnostima.

4.2. Norme – između apsolutizma i relativizma

S druge strane, poseban značaj ima isticanje još jednog nužnog balansa na koji je potrebno obraćati pozornost. Govorimo

o pravilnom pogledu na društvene norme. Niti jedna ljudski impostirana norma nema ovlaštenje uživati status apsoluta. Društvena i pojedinačna svijest čovjeka se razlikuje s obzirom na zemljopisna određenja, kao i s obzirom na povijesne uvjetovanosti. Takoreći, normativi su promjenjivi, podložni prilagođavanju i reformacijama. Imajući to na umu, ne ustručavamo se naglasiti kako postojanje normi nije promjenjiva potreba. Ljudsko biće, u omjeru koji je karakterističan pojedincu, uvijek živi na dijalektičkoj relaciji kozmos – kaos, i obje su instance bitne.¹² Liberalna progresivnost može postojati jedino spram konzervativne sigurnosti, koja pak dobiva na značaju jedinu o odnosu na ovu prvu. Zato nam se društvena norma daje postepeno formirati, ali se njeno postojanje ne može opravdano dovoditi u pitanje. Ako je i društveno konstruirana, nije banalna ili nepotrebna. Ona nužno daje odgovor na čovjekovu potrebu za utemeljenjem, premda istu ne može ugasiti. Ovakav nam ugao gledanja omogućuje bolje razumijevanje

¹² Usp. GS br. 25

zbog čega se prevladavajuće (heteronomno) definiranje obitelji ne smije niti ukloniti niti (arbitrarno) mijenjati, što pak ne znači da se treba, ili smije, držati apsolutnim, bez ikakve mogućnosti izlaženja u susret iznimkama. Norma i dalje ostaje norma i dok je situacija takva da se nesrazmjerna većina brakova sastoji od jedne majke i jednog oca, društvena norma ostaju heteroseksualni brakovi. Uz to se naglašava kako je društvena norma upravo to – društvena, a društva imaju svoj tok promjena i prilagođavanja, koji se ne bi trebao uzimati lakomisleno. Glasni, radikalniji glasovi nisu uvijek loši jer ukazuju na važnost koju neke ideje nose za određene pojedince i imaju moć probuditi skupine koje se eventualno nalaze u svojim „mjehurićima“. Treba se jedino voditi briga oko prikladnog usmjerenja radikalnih ili čak i ekstremnih vizija. One su dobre za prenošenje poruke, no glavni tijek bi trebao biti dovoljno spretan prepoznati ih kao radikalne i ne upravljati prilagodbe samo spram njih, bez dostatnog kritičkog promišljanja. U situaciji u kojoj, nažalost, mora-

mo govoriti o „stranama“, držimo za vrijedno naglašavanja poticaj objema stranama da nastoje revidirati svoj odnos spram normativa. LGBT+ aktivistima možemo uputiti nagovor na odgovornije očuvanje sigurnih utemeljenja, a onim konzervativnijima na lakše prihvaćanje osoba čiji slučajevi nisu svedivi na jasna određenja. Profesor etike na Teološkom fakultetu u Lyonu, Xavier Lacroix kaže: „Ne stvara se zakon za iznimne slučajeve. U stvarima filijacije zakon se donosi za većinu. Zatim, posebni slučajevi nalaze svoje rješenje tumačenjem i prilagodbom općih pravila.“¹³ Kao što smo natuknuli, neki pojedinci po svome karakteru, lakše razumiju neuređene sfere života, dok drugi kvalitetnije funkcioniraju u osmišljenijim okolnostima. Oni ne bi smjeli isključivo nametati svoje razumijevanje iskustva drugome. Ako smo i radikalno različiti, izbjegnimo biti radikalno podijeljeni!

¹³ Xavier LACROIX, *Konfuzija rodova. Homoseksualnost, brak, usvajanje*, str. 66.

5. Je li moguće misliti o kršćanskom odgoju u homoparentalnim obiteljima?

Prije kraja ovog izlaganja, željeli bismo čitatelje kratko potaknuti na još neka promišljanja. Natuknice koje smo iznijeli o otvorenosti ljubavi za svetost života mogu na prvu ruku djelovati jasno i prihvatljivo. No treba biti pošten i priznati kako u praksi nije najjasnije po kojim bi se parametrima, po kojim ukazateljima, znakovima, moglo prosuditi koja se konkretna partnerska zajednica može kvalificirati za taj status. Na ontološkoj razini nam odgovor djeluje jasan: ako ljubav posjeduje potenciju izljevanja van okvira prvotnih nosioca do mjere omogućavanja bitka novog nosioca, može se govoriti o ljubavi otvorenoj prema životu. No jednako tako je jasno kako je stvoreni svijet kao takav daleko od ontološke savršenosti, prema kojoj nam valja tek smjerati. Zato i poznajemo mnoštvo različitih načina na koji nečija pojedinačna egzistencija može biti na neki način označena ljubavlju manjeg ili nika-

kvog stupnja otvorenosti (neplodnost, neželjene trudnoće, isključivo emotivno utemeljene veze, banaliziranje spolnosti, seksualno nasilje, seksualni fetiši...), među kojim je i homoseksualna orijentacija. Nitko ne bira koji će ga spol privlačiti i ako bi se neki *gay* muškarac odlučio prisiliti na sklapanje braka sa ženom, kako bi njihov brak mogao biti plodan i kako bi mogao izliti ljubav do stupnja stvaranja nove osobe, djeluje opravdano postaviti u pitanje razinu ontološke finaliziranosti takve ljubavi. Je li bi se moglo o tako instrumentaliziranom bračnom činu govoriti kao o zaista svetom činu otvorene ljubavi ako ona kao takva nije bila ostvarena ni u prvotnim participijentima? I ovdje ponovno vrijedi staviti naglasak na poražavajuće brojeve razvedenih brakova i ostavljene djece, koji direktno ukazuju na činjenicu udaljenosti ontoloških ideala. Mi kao ljudi, kao stvorenja, nismo nikada u stanju ljubiti savršeno, ljubiti na način savršeno otvoren svetosti života. Uvijek postoji u nama djelić koji se pita: „A gdje sam tu ja?“ Samo je Bogu pridržana moć volje-

ti ljubavlju koja se potpuno izljeva na drugoga do mjere da ga priziva u postojanje. Na ljudima je da s okolnostima koje imamo i s ograničenjima koja su nam data, učinimo sve što možemo u trajnom nastojanju prema priznavanju Božjeg idealnog i utemeljujućeg primjera.

U tom je kontekstu posve opravdano raspravljati o tome koji bi put bio ispravan u životnoj situaciji osobe rođene kao homoseksualac. Svakako da nema smisla vjerovati kako postoji jedan odgovor koji bi važio za sve pojedince u svim raznolikim društvenim datostima. Čini se da bi u društvu gdje je to naročita sablazan, čovjek trebao biti obzirniiji spram svojih odluka. Čak može s velikom dozom sigurnosti djelovati kako postoje vremena i mjesta u kojima pogotovo ima smisla govoriti o homoseksualnosti kao zlu. Danas, na našim prostorima, smatramo nije moguće govoriti s toliko osuđujućim nakanama.¹⁴ U našem današnjem društvu, ovakvom kakvo je, težnja homoseksualnih parova za usvajanjem djeteta, može se

14 Usp. CONGREGATION FOR THE CLERGY, *General directory for the catechesis* (15. VIII. 1997), br. 76

promatrati kao njihov način (u skladu s njihovim datim okolnostima) potrebe za ostvarenjem ljubavi kao otvorenosti za izlivanje na drugi život. Naša vremena dozvoljavaju promišljanja o usvajanju djece kao o mogućem nastojanju za ostvarenjem ljubavi sve bliskije Božjem idealu, unutar homoseksualnosti kao datosti nekih pojedinaca. Hoćemo reći: možda je želja za osnivanjem obitelji koja uključuje nasljedstvo ukaz na zrelo doživljavanje ljubavi otvorene svetosti života. Ne bismo se smjeli bojati modernih izazova!¹⁵

Dodatni poticaj za kritičku analizu možemo pronaći unutar zadatka inkulturacije kršćanstva u nove kategorije obiteljskih zajednica. Činjenica jest da je obitelj bila i ostala primarni *locus* kateheze – prvo mjesto na kojemu se dijete

15 U tom smislu smatramo korisnim ukazati na završni pasus iz GS br. 4: „U tako zamršenoj situaciji mnogi naši suvremenici nisu u stanju pravo raspoznati vječne vrijednosti niti su ih sposobni valjano uskladiti s novim. Otuda ih spopada nemir i oni se trzaju između nade i tjeskobe kad se pitaju o sadašnjem toku događaja. Taj tok ljude izaziva, štoviše sili ih da traže odgovor.“

susreće s religioznim životom.¹⁶ Stojimo, dakle, pred izazovom mogućnosti sprovođenja religioznog odgoja za kršćansku vjeru u homoparentalnim obiteljima. Smatramo da postoji potreba za izlaskom u susret s ciljem promoviranja kršćanske vizije braka i obitelji za koju smatramo da posjeduje više vrijednosti od opisanih „obitelji po izboru“. Na neki je način razumljiva odbojnost koju većina LGBT+ aktivista ima prema normama obiteljskog života, ako se uzme u obzir da im se po njima htjela izuzeti legitimnost (što je također vjerojatno u određenim kontekstima bilo opravdano – znamo dakako da jednu od ključnih uloga u kontekstualizaciji navještanja kršćanske vjere mora igrati konkretno stanje u pojedinim društvenim okolnostima¹⁷). Zato je za nas važno osnažiti se za jedan dobronamjieran dijalog, za pokušaje približavanja tim ljudima istinskih vrednota normativa. Važno je sačuvati temeljni orijentir, ali i osigurati drugačijima

16 Usp. CONGREGATION FOR THE CLERGY, *General directory for the catechesis* (15. VIII. 1997), br. 255

17 Usp. CONGREGATION FOR THE CLERGY, *General directory for the catechesis* (15. VIII. 1997), br. 133

odgovarajuće mjesto unutar njega te sa strane kršćanskih pastoralnih djelatnika iznaći modele djelovanja prikladne osobitostima novonastalih situacija. Dužnost je kršćanske zajednice u pojedinom društvu pronaći konkretni oblik djelovanja za konkretne situacije i probleme, praveći velikodušne iskorake u dijalog s obiteljima koje same ne pružaju dovoljno religioznog odgoja.¹⁸ „Riječ je dakle o inkulturaciji vjere, ostvarujući dijalog između vjere i kulture i otvarajući se za vrednote modernosti i postmodernosti, primjenjujući uz razlučivanje dvostruki zakon *kontinuiteta* s autentičnim težnjama i vrednotama moderne kulture i *raskidom* ili prokazivanjem onoga što je protiv čovjekova dostojanstva ili vrednota Kraljevstva. Taj dijalog ne isključuje uravnoteženu upotrebu kritičke racionalnosti i trebao bi voditi ka hrabrom pregledu tradicionalnih religioznih predodžbi“¹⁹ Mišljenjeje kako je u homoroditeljskim obitel-

18 Usp. CONGREGATION FOR THE CLERGY, *General directory for the catechesis* (15. VIII. 1997), br. 180

19 Emilio ALBERICH, *Kateheza danas*, Zagreb, 2002., 158 – 159.

jima nemoguće sprovesti odgoj za evanđeoske vrednote, pogotovo po pitanju obitelji i svetosti života, u naše doba može stajati jedino kao izgovor za odstupanje pred izazovom svijeta i pred odgovornošću naviještanja. Može djelovati prepojednostavljeno, ali držimo da nije opravdano, radi straha, propustiti priliku za zrelu kristijanizaciju. Dakako, uz pažljivo domišljeni pristup, koji ima biti što izraženije senzibiliziran za raznolike društvene okolnosti.

Zaključak

Rasprave o homoseksualnosti, kao i o drugim pojavama u LGBT+ populaciji, u Hrvatskoj još uvijek nerijetko pobuđuju sukobe i nesuglasice. Svjedoci smo čestih komešanja i dubokih promjena na područjima razumijevanja ljudske spolnosti i društvene normativnosti. Procesi su to koje ne smijemo niti ignorirati, niti demonizirati, već o njima moramo dijalogizirati, hrabro i kritički.

Po pitanju usvajanja djece od strane homoroditeljskih obitelji,

vidjeli smo da je i zašto je vrlo teško pronaći jednoznačan odgovor. Danas nam je potrebno trajno odgajati senzibilitet za analizu pa i za uživanje u stanje društvenih okolnosti te isticati važnost nepromjenjivih kršćanskih vrednota na prilagodljiv način. Tako da budemo bliski i razumljivi konkretnim ljudima, u nadi da će se naša poruka moći pokazati kao prihvatljiva pa čak i potrebna (što radosna vijest bez sumnje jest), njihovim životnim pričama. Ako se općeniti stav razvije prema držanju mogućnosti takvog usvajanja kao prihvatljivog, nema sumnje da bi se i pravilnik o provjeri prikladnosti usvajatelja trebao prilagoditi. Važno je u svim pa i u tim okolnostima promovirati svetost života, dostojanstvo osobe, otvorenost ljubavi spram novog života i druge kršćanske vrijednosti, a ne „od gore“ uređivati narod. To je opaska koja, vidjeli smo, danas poglavito vrijedi za mnoge LGBT+ aktiviste koji kane, bez konkretnog socijalnog utemeljenja, redefinirati kako društvo gleda na obitelj. U kontekstu stalno promjenjivog vremena ipak ističemo poziv na odvažno hvatanje

u koštac, kako ne bi došlo do toga da smo zbog nutarnjih nesigurnosti ili zatvorenosti ispustili priliku inkulturacije kršćanstva u novonastalim horizontima i time ne uspijemo doživjeti i navjestiti univerzalnost Kristove poruke.

Literatura

Blaise PASCAL, *Misli*, Zagreb, 1969.

CONGREGATION FOR THE CLERGY, *General directory for the catechesis* (15. VIII. 1997), br. 279., dohvaćeno na: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccclergy/documents/rc_con_ccatheduc_doc_17041998_directory-for-catechesis_en.html, (20. III. 2022.)

DRUGI VATIKANSKI KOCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), u: *Dokumenti*, Zagreb, 1980.

Emilio ALBERICH, *Kateheza danas*, Zagreb, 2002.

IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheze o ljudskoj ljubavi. Cjelovita teologija tijela*, svezak II, Split, 2013.

Kathleen E. HULL – Timothy A. ORTYL, *Conventional and Cutting-Edge: Definitions of Family in LGBT Communities*, u: *Sexuality Research and Social Policy*, 16 (2019), 31 – 43.

Mark REGNERUS, *How different are the adult children of parents who have same-sex relationships? Findings from the New Family Structures Study*, u: *Social Science Research*, 41 (2012) 4, 752 – 770.

REPUBLIKA HRVATSKA, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, *Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2020. godini*, Zagreb, 2021.

Tanja VUČKOVIĆ JURŠ, *Usporedba djece iz obitelji istospolnih i rasnospolnih roditelja: osvrt na kvantitativne studije provedene na slučajnim reprezentativnim uzorcima*, u: *Revija za sociologiju*, 4 (2017) 1, 65 – 96.

Xavier LACROIX, *Konfuzija rodova. Homoseksualnost, brak, posvajanje*, Zagreb, 2014.

Sažetak

Novonastale društvene okolnosti Zapada između ostalog uključuju sve veći broj aktivističkih skupina koje se zalažu za prava LGBT+ osoba, paralelno s već poodmaklim procesom rastakanja obiteljskih normativa i vrijednosti. Autor ovog članka na ta rastakanja gleda pod vidom problematičnog stanja s nezbrinutom djecom u Republici Hrvatskoj. Pitanje koje se nameće treba biti postavljeno u okvirima mogućnosti dopuštanja posvajanja djece obiteljima homoseksualne orijentacije kao rješenje na navedeni problem. Znanstveni konsenzus jest taj da za psihološku dobrobit djeteta koje odrasta u stabilnoj i pažnjom ispunjenoj obitelji, nije od ključnog značaja spol odgojitelja. Stoga autor propituje do koje mjere homoparentalne zajednice mogu ispuniti zahtjev metafizičkog odgoja za ljubav otvorenu svetosti života. Kritizira nastojanja aktivističkih skupina u pokušajima banaliziranja društvenih normi, kao i mišljenja koja usljed strahovanja od prilagodbe odbijaju razumijeti promjenjene okolnosti. Članak ima nakanu ohrabriti čitatelje za aktivna domišljanja načina na koje je moguće osigurati što cjelokupniji kršćanski odgoj za svetost ljubavi u raznolikim okvirima obitelji danas, svo vrijeme imajući u vidu nužnost očuvanja važnosti postojanja jasnih normativa. Ističe sve jasniju potrebu za istančanom senzibiliziranošću u pogledu razumijevanja jedinstvenih osobitosti stavova društva pojedinog prostora i vremena. Za organski napredak ka sve pravednijem i sigurnijem životnom okruženju odredbe se ne smiju nametati „od gore“ ili bez usklađivanja s konkretnim stanjem sveprisutnog većinskog mišljenja, progresivnih nastojanja i tradicijske ukorjenjenosti.

Ključne riječi: LGBT+, posvajanje, obitelj, kršćanski odgoj, norme